

Христина Костянтинівна НОВІКОВА

аспірантка кафедри фінансів та кредиту,
Запорізький національний університет
E-mail: Kristina1186@yandex.ru

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Новікова, Х. К. Внутрішній контроль як основна складова управління діяльністю підприємства [Текст] / Христина Костянтинівна Новікова // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 2. – С. 109-116. – ISSN 1993-0259.

Анотація

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні потреба вдосконалення функцій управління зростає. Контроль є однією з найважливіших функцій управління, оскільки він здійснюється в конкретній системі, на конкретному рівні управління та інтегрує з кожною з функцій управління, забезпечуючи їх організацію та виконання. Контроль є основною умовою для формування нового циклу управління та джерелом інформації, на основі якої проводиться аналіз ступеня досягнення цілей підприємства. Також контроль є засобом організації зворотних зв'язків. Завдяки йому суб'єкт управління отримує інформацію про стан керованого об'єкта та про хід виконання ухвалених рішень. Усе це дає змогу швидко зреагувати на відхилення, що відбулися, та провести відповідні коректувальні заходи. Маючи тісний взаємозв'язок з іншими функціями управління, контроль є основним джерелом інформації для розробки та прийняття оптимальних управлінських рішень, і, як наслідок цього, займає головне місце в системі управління діяльністю підприємства. Значущість контролю ще підтверджується й тим, що без нього неможливе ефективне функціонування системи управління. Відсутність контролю призводить до непередбачуваних соціально-економічних наслідків. Тому впровадження на підприємствах України системи внутрішнього контролю є загальним і очевидним.

У роботі досліджено походження контрольної функції. Виявлено інтеграцію функції контролю з функціями управління. Визначено функціональну спрямованість внутрішнього контролю підприємств.

Ключові слова: контроль; управління; функції управління; система внутрішнього контролю.

Khristyna Kostyantunivna NOVIKOVA

PhD Student,
Zaporizhzhya State University
E-mail: Kristina1186@yandex.ru

INTERNAL CONTROL AS A KEY COMPONENT OF ENTERPRISE MANAGEMENT ACTIVITIES

Abstract

At the present stage of development of economic relations in Ukraine need to improve management functions increases. Monitoring is an essential management functions because it is in a particular system at a particular level of management and integrates with each of management functions, ensuring their organization and execution. Control is essential for the formation of a new management cycle and source of information on which the analysis of the degree of achievement of the objectives of the enterprise. There are a means of control organization feedbacks. Thanks to him, the management entity receives information on the status of the managed object and on the implementation of decisions. All this makes it possible to quickly react to deviations that have occurred and carry out the appropriate corrective measures. Having a close relationship with other functions of management control is the main source of information for the development and adoption of best management decisions and, consequently, takes center stage in the management of the enterprise. The significance of monitoring has confirmed that it is impossible without effective management system. Lack of control leads to unpredictable social and economic consequences. Therefore, the implementation of the Ukraine's internal control system is an urgent and obvious. In this work the origin of the control function. Discovered integration of control functions with management functions. Functional orientation of internal control.

© Христина Костянтинівна Новікова, 2015

Вступ

Забезпечити стабільність розвитку підприємства покликана ефективна та досконала система управління його діяльністю. За оцінками експертів, дві третини банкрутств обумовлені внутрішніми проблемами та тільки одна третина – зовнішніми. Питання ефективного управління є важливими для всіх підприємств. Проте у моменти криз збільшується залежність фінансово-економічної стійкості суб'єкта господарювання від ефективної системи внутрішнього контролю (СВК), яка є невід'ємним елементом системи управління діяльністю підприємств. Контроль виступає методом для удосконалення управління діяльністю підприємств, який пронизує всі рівні. Все це обумовлює актуальність дослідження.

Дослідженню теоретичних та методичних основ системи внутрішнього контролю, а також визначенню значущості функції контролю серед інших функцій управління присвятили свої наукові роботи такі вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Б. Акентьєва [1], В. Д. Белік [6], М. В. Борисенко [19], В. В. Бурцев [17], Л. В. Дікань [12], Р. О. Костирко [3], Н. П. Кузик [9], В. Ф. Максимова [13], Л. В. Сотнікова [20], Т. В. Фомина [11], М. Г. Чумаченко [15], О. О. Шпиг [16].

Мета статті

Метою статті є дослідження ролі та місця внутрішнього контролю в системі управління діяльності підприємства через інтеграцію функцій контролю з функціями управління.

Виклад основного матеріалу дослідження

Діяльність підприємств повинна підпорядковуватися певним вимогам сучасного стану економіки України. Підвищення ефективності діяльності за всіма напрямками є необхідною складовою сучасного розвитку економічних відносин. Прагнення вийти на міжнародний рівень вимагає забезпечення сталого розвитку підприємств, підвищення інвестиційної привабливості, збільшення вартості бізнесу тощо. Проте у своїй діяльності підприємства зустрічаються з наступними негативними чинниками, що перешкоджають розвитку та не дозволяють досягти загальної мети управління. До таких чинників можна зарахувати: економічну нестабільність у країні, мінливість та невизначеність зовнішнього середовища, жорстке конкурентне середовище, ускладнення організаційної структури підприємства, збільшення ризиків у господарській діяльності, бажання підприємств зберігати комерційну таємницю, збільшення кількості порушень та крадіжок у їх фінансово-господарській діяльності, потреба у підвищенні ступеня довіри до підприємства з боку інвесторів та ділових партнерів [1, с. 13].

Забезпечити стабільність розвитку та підтримку життєдіяльності підприємства покликана ефективна та досконала система управління. За оцінками експертів, дві третини банкрутств обумовлені внутрішніми проблемами підприємств та тільки одна третина зовнішніми [2, с. 62]. Питання ефективного управління є важливими для всіх підприємств. Проте у моменти криз на підприємствах збільшується залежність фінансово-економічної стійкості суб'єкта господарювання від ефективної системи внутрішнього контролю (СВК), яка є невід'ємним елементом системи управління діяльністю підприємств. У розвинутих країнах контроль виступає методом для удосконалення управління діяльністю підприємств, який пронизує всі рівні. Так, наприклад, у США і Великобританії діють стандарти, що зобов'язують підприємства створювати систему внутрішнього контролю (СВК) [3, с. 34-35]. У 1985 р. комісія COSO (Комісія Трідвєя, The Committee of Sponsoring Organization of The Treadway Commission) розробила концепцію, згідно з якою внутрішній контроль виступає процесом, який є результатом дій ради директорів, менеджерів усіх рівнів та інших співробітників компанії необхідним для забезпечення досягнення поставлених цілей за наступними напрямками: ефективність операційної діяльності, достовірність фінансової звітності, дотримання відповідних норм законодавства. Що стосується місця внутрішнього контролю, то він розглядається фахівцями Інституту внутрішніх аудиторів (США) як одна з функцій працівника (виконавці, керівник) на своєму робочому місці в межах повноважень, які йому надані [4, с. 331]. Усе це підтверджує значущість внутрішнього контролю та дозволяє сформулювати низку завдань для господарюючих суб'єктів щодо організації на підприємстві внутрішнього контролю, за допомогою яких підприємства досягне основної мети управління та забезпечить фінансово-економічну стійкість (рис. 1). Реалізація сформованих завдань дозволить побудувати ефективну СВК (систему внутрішнього контролю), оскільки саме контроль охоплює майже всі аспекти діяльності підприємства та є передвісником щодо прийняття правильних управлінських рішень та засобом попередження ризиків та їх наслідків. Проте на сьогодні при всій широті наукової спадщини спостерігається обмеженість та невизначеність щодо побудови цілісно функціонуючої системи внутрішнього контролю, що негативно позначається на результатах фінансово-економічної

діяльності підприємств. При розробці концепції побудови СВК необхідно дослідити весь комплекс науково-практичних розробок і рекомендацій та досвід як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

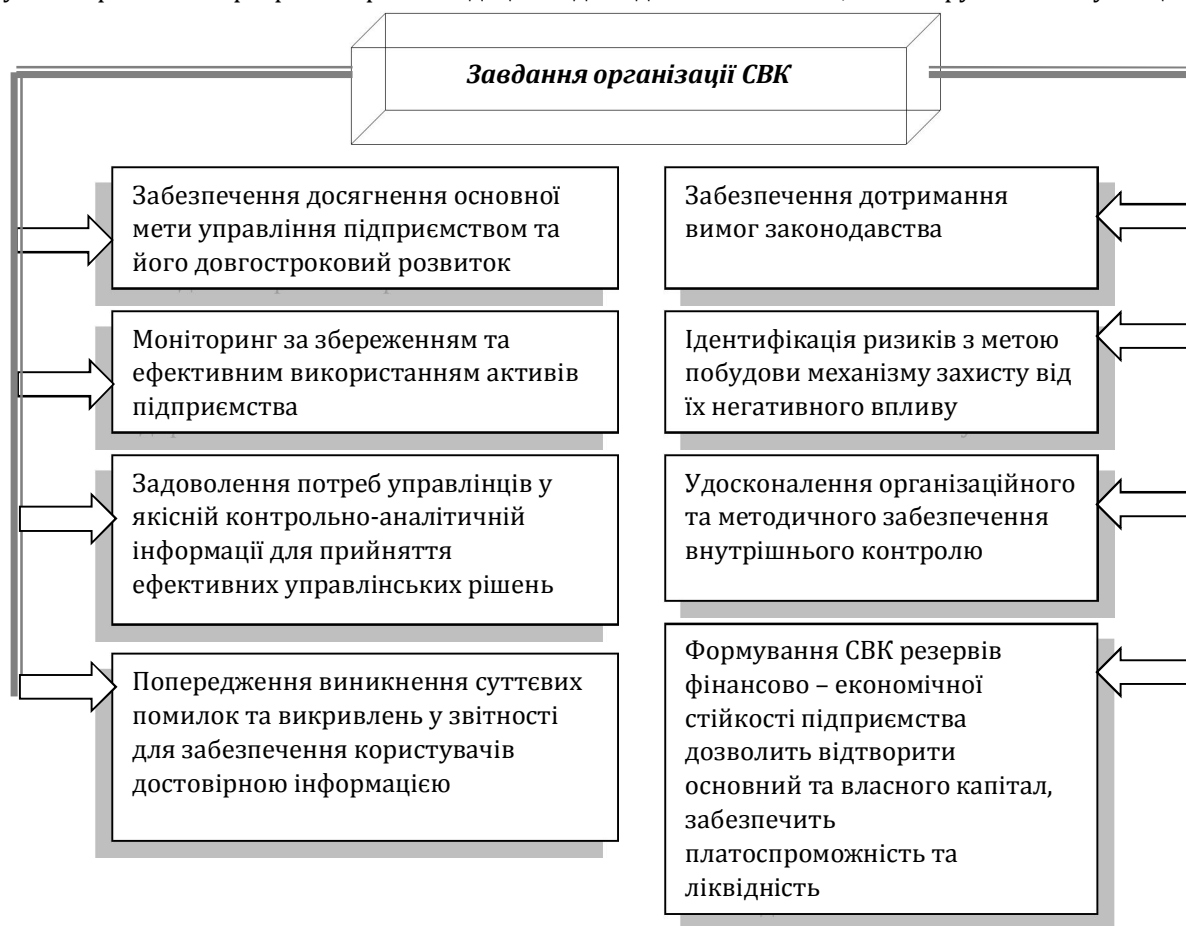

Рис. 1. Систематизація завдань організації СВК на підприємстві [1; 3]

Значущість контролю ще підтверджується й тим, що без нього не можливе ефективне функціонування системи управління. Відсутність контролю призводить до непередбачуваних соціально-економічних наслідків. Упровадження на підприємствах України СВК є нагальним і очевидним. У макроекономічних масштабах необхідність контролю визначена переходом на ринку аудиторських послуг від системно-орієнтованого аудиту до аудиту, що заснований на ризиках. У цьому сенсі ми погоджуємося з думкою науковця Л. О. Сухаревої про те, що «...відсутність чіткої системи внутрішнього фінансового контролю як основи вирішення актуальних проблем методологічного характеру і проблем функціонування цієї системи не призводить до переходу (трансформації) підтверджувального аудиту (який у наш час поширений в Україні) в аудит, що орієнтований на ризик» [5].

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в Україні потреба вдосконалення функцій управління зростає. Контроль є однією з важливих функцій управління, оскільки він здійснюється в конкретній системі, на конкретному рівні управління та інтегрує з кожною із функцій управління, забезпечуючи їх організацію та виконання. Контроль не тільки дає інформацію з метою аналізу ступеня досягнення цілей, а й виступає обов'язковою умовою виникнення нового циклу управління. Маючи тісний взаємозв'язок з іншими функціями управління контроль є основним джерелом інформації для розробки та прийняття оптимальних управлінських рішень, і, як наслідок цього, займає головне місце в системі управління діяльністю підприємства. Також контроль є засобом організації зворотних зв'язків. Завдяки йому суб'єкт управління отримує інформацію про стан керованого об'єкта та про хід виконання ухвалених рішень. Усе це дає змогу швидко зреагувати на відхилення, що відбулися, та провести відповідні коректуючі заходи [6, с. 15; 7, с. 153].

Але насамперед необхідно розібратися з тим, що таке функція управління. У науковій праці вчених Р. Джонсона, Ф. Каста та Д. Розенцвейга функція управління визначається як «...вимірювання вихідних параметрів системи, порівняння результатів вимірювання із деякими заданими еталонами та вплив на вхід системи...» [8, с. 109].

Систематизація функцій управління на основі наукових робіт дає підстави констатувати той факт, що у всіх наукових роботах, що нами досліджувалися, фахівці серед функцій управління виокремлюють контроль.

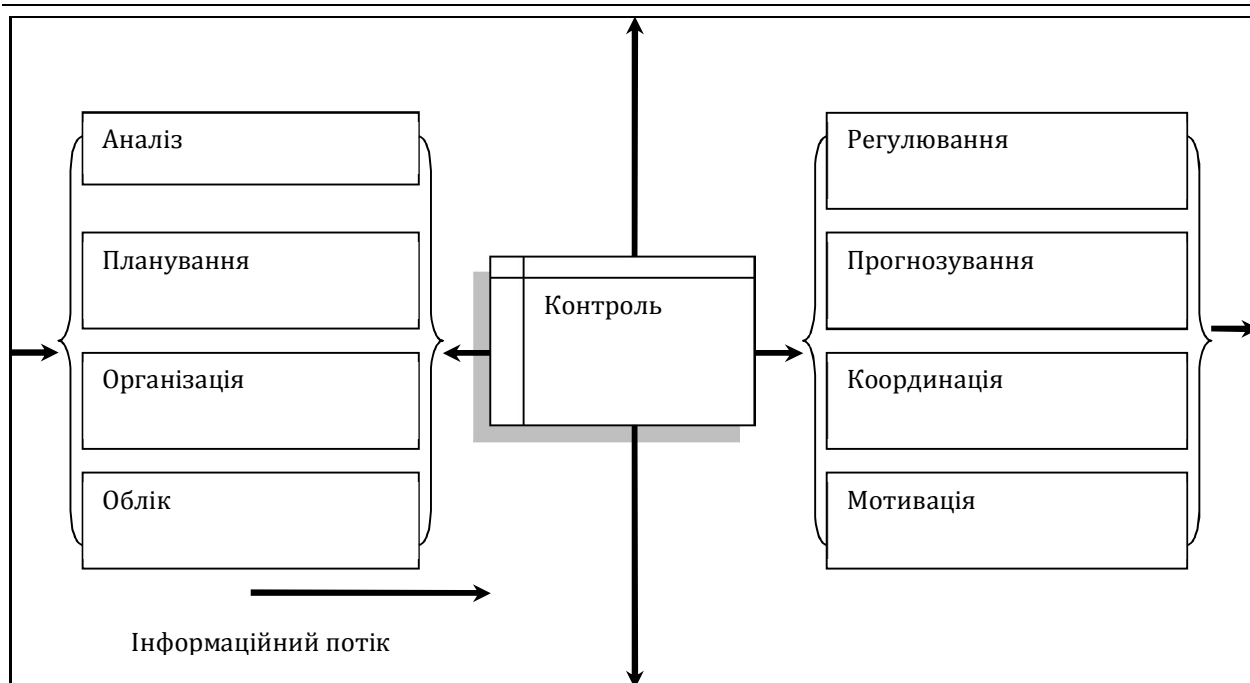

Рис. 2. Місце функції контролю серед функцій управління (побудовано за [1; 6; 9; 10; 11; 12].

Спираючись на рис 2. та науковий доробок вчених, зазначимо, що не можливо не погодитись з тим, що кожна з функцій управління є похідною від контролю. Це можна пояснити тим, що прийняття управлінських рішень базується на інформації, яка отримана за результатами контролю. Він виступає не лише важелем для встановлення чи уточнення цілей управлінської діяльності, але й забезпечує її дієвість.

В управлінні контроль підтримує взаємодію і взаємозв'язок різних видів діяльності в межах підприємства і окремих його підрозділів, стимулює її ефективність і результативність шляхом активного впливу на підконтрольні об'єкти [13, с. 73].

Важливість контролю в системі управління діяльністю підприємства визначали ще такі іноземні науковці, як А. Аренс та Дж. К. Лоббек. Вчені підкреслювали, що контроль забезпечує керівництво точною інформацією. Контроль допомагає зберегти активи та документи підприємства, забезпечити ефективну господарську діяльність відповідно до встановлених облікових принципів [6].

Науковці [6; 12] до передумов виникнення функції контролю відносять:

- невизначеність;
- попередження кризових явищ;
- підтримання успіху;
- прагнення підвищити інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність підприємства.

Можна доповнити цей перелік ще й необхідністю забезпечення законності та правильності відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку, своєчасного виявлення відхилень та прийняття корегуючих заходів.

Л. В. Дікань визначає, що саме контроль є найважливішою функцією управління та виступає засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління і системою управління та інформує останню про дійсний стан керованого об'єкта [6, с. 15].

М. Г. Чумаченко у своїй науковій праці визначав, що контроль є тією функцією управління, за допомогою якої перевіряється відповідність фактичного стану та результатів роботи об'єкта нормам, стандартам, правилам, законам, інструкціям. Дотримується цього підходу й Д. Кудінов, який вважає, що функція контролю визначається у зіставленні та перевірці відповідності фактичних показників розвитку нормам, які закріплені у законодавстві [14, с. 73].

На нашу думку, вичерпним є визначення контролю як функції управління, яке надане О. Б. Акентьевою. Вчена у своєму дослідженні сутність контролю як функції управління визначає як систему спостереження та перевірки процесу функціонування та фактичного стану об'єкта, яким керують, з метою визначення та обґрунтування ефективності прийнятих управлінських рішень та результатів їх виконання, виявлення відхилень від вимог, виправлення негативної ситуації та інформування про цей факт органів управління [1].

Слід зауважити, що серед науковців залишається суперечливим питання про ототожнення та взаємозв'язок функцій контролю та обліку. Напрямок цього дослідження бере початок ще з 20-х років ХХ століття, коли тільки почала зароджуватися теорія управління. Серед таких науковців того часу, як

М. Вейцман, О. Додонов, О. Лозинський, О. Мухін, була поширена думка про ототожнення функцій контролю та обліку.

У 50-ті роки ХХ такі вчені, як П. Богдашев, М. Вейцман, О. Маргуліс, Е. Пеньков, С. Татур та інші, наголошували на необхідності розмежування функцій контролю та обліку та дослідженні їх як самостійних.

Проте першим, хто обґрунтував неправочинність ототожнення цих функцій, був М. Г. Чумаченко, який стверджував, що завдання контролю виконують працівники, а не облік за допомогою своїх процедур [15].

Цей підхід поклав в основу свого фундаментального дослідження послідовник М. Г. Чумаченко – О. Шпиг. Вчений дотримувався думки про те, що при контролі можливості окремих елементів методу бухгалтерського обліку та їх взаємозв'язків не повинні вноситися до господарського контролю. Облік втратив би своє право називатися самостійною функцією управління за умов такого залучення [16].

Послідовниками цього підходу також стали науковці В. Кочетов та М. Кужельний. Підхід дослідників полягає у тому, що неправомірно ототожнювати функцію обліку з функцією контролю, оскільки вони реалізуються за допомогою різних методів

Основи положення наукової школи О. Шпіга було покладено у дослідження Л. О. Сухаревої, яка за допомогою системного підходу окреслила місце контрольної функції в діяльності персоналу бухгалтерії в умовах централізації обліково-контрольного процесу [1].

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене, зробимо висновок про те, що однією з особливостей контролю є його дієвість. Контроль орієнтований не на виявлення фактів крадіжок, а на їх попередження. За допомогою контролю на основі детального вивчення фінансово-господарської діяльності підприємства розробляються відповідні заходи, що спрямовані на запобігання втратам, збереження грошових коштів та фінансових ресурсів, на попередження можливостей відхилень від законодавчих, нормативно-правових актів та оптимальних режимів функціонування підприємства. Все це підтверджує думку про інтеграцію кожної функції управління з функцією контролю.

Поняття контролю можна розглядати як у широкому розумінні (функція управління), так і у вузькому (як процес). Позаяк об'єктом нашого дослідження є саме внутрішній, а не контроль взагалі, то й необхідно окреслити його особливу відмінність. Вона виявляється у виокремленні власних функцій внутрішнього контролю, які поряд з цим ще дають змогу визначити його місце в системі управління діяльністю підприємства. За допомогою функції реалізується сутність контролю в діяльності підприємств.

Дослідження функцій внутрішнього контролю знаходить своє відображення в наукових працях багатьох вчених. Традиційно фахівці виокремлюють такі функції контролю: оперативна, захисна, регулятивна, превентивна. Науковець В. Бурцев до перерахованих функцій додає ще комунікаційну та інформаційну [17, с. 17]. Схожої думки дотримується вчений І. Стефаник, який серед функцій контролю називає: інформаційну, профілактичну, мобілізуючу [18, с. 135]. В. Ф. Максимова у своїй науковій роботі серед функцій внутрішнього контролю визначає: перевірочну, інформаційну, комунікаційну, діагностичну, орієнтуючу та захисну [13, с. 73]. М. В. Борисенко вважає, що функції внутрішнього контролю забезпечують його реалізацію в практичній діяльності підприємств. Науковець серед функцій внутрішнього контролю виокремлює захисну, інформаційну, проникаючу, превентивну, оціночну, коригувальну [19]. О. Б. Акентьєва наголошує на тому, що основним елементом при визначенні функцій внутрішнього контролю є мета системи. З огляду на це слід виокремити наступні функції внутрішнього контролю: інформаційна, планування, аналітична, діагностична, координаційна, мотивуюча, превентивна, організаційно-розпорядча та функція нагляду [1].

Точно погодитися або взагалі не погодитися з думкою науковців щодо визначення функцій контролю ми не можемо. Функції внутрішнього контролю повинні формуватися залежно від концептуальних основ підсистеми внутрішнього контролю (СВК), які розробляються на кожному підприємстві з огляду на його специфіку. На нашу думку, серед основних функцій внутрішнього контролю можна виокремити інформаційну, коригувальну, превентивну, діагностичну, комунікаційну, координаційну та функцію оцінки (рис. 3).

Інформаційна функція складається із забезпечення, збору, обробки достовірної інформації для суб'єктів контролю про дійсний стан об'єкта для вироблення та реалізації ефективних управлінських рішень.

Діагностична функція спрямована на вивчення, оцінку та систематизацію реального стану діяльності підприємства, виявлення прихованих резервів для розвитку, передчасне виявлення негативних явищ, таких, як зловживання, крадіжки, банкрутство тощо. Як зазначив Дж. Моргенстер, «...необхідно своєчасно діагностувати проблеми, щоб потім не розтрачувати даремно час і сили. Необхідно визначити спочатку причини виникнення проблеми та прийняти правильні управлінські рішення» [13, с. 74]

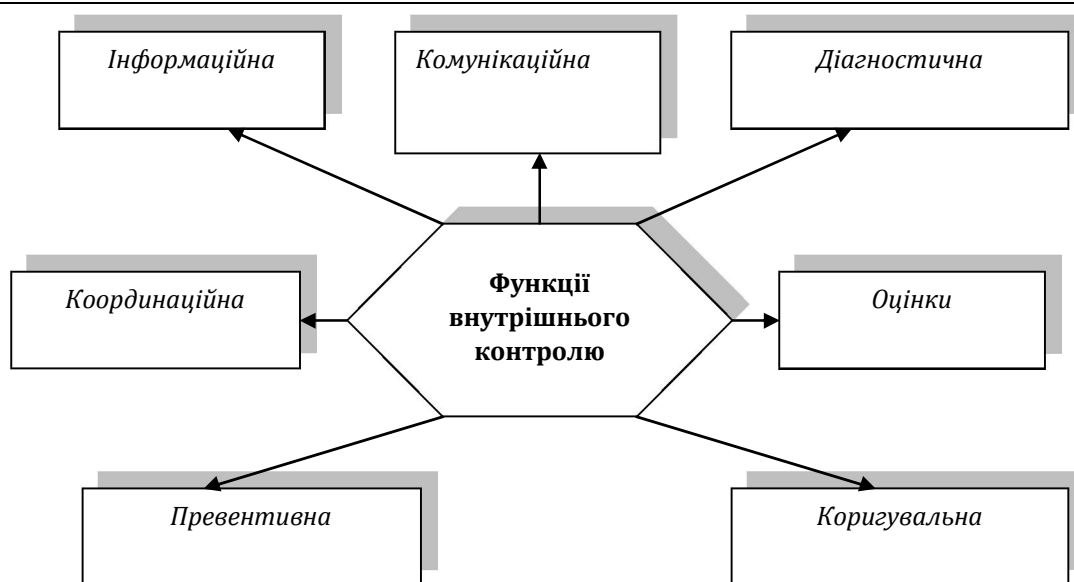

Рис. 3. Функціональна спрямованість внутрішнього контролю

Превентивна функція допомагає виявити небажані відхилення та запобігти негативним наслідкам. Оцінка законності та доцільності операції ще на стадії її виникнення дозволить попередити негативні наслідки ще до моменту їх появи. Науковці [17; 20] як вияв превентивної функції вбачають:

- контроль повноважень, який забезпечує виконання операцій, у яких є сенс (тобто, операції, які не впливають на розвиток підприємства, контроль повинен відхилити та відстежити зміни в облікових записях щодо прийняття відповідного рішення);
- контроль збереження забезпечує раціональність використання майна підприємства, запобігає незаконному присвоєнню та крадіжці майна;
- документальний контроль забезпечує відображення в облікових регістрах усіх законних операцій, правильність оформлення операцій та записів та попередження видалення операції без відповідного дозволу.

Комунікаційна функція уможливорює зворотний зв'язок усередині підприємства між його підрозділами та зовнішнім середовищем, забезпечує надання інформації для виконання діагностичної функції.

Корегувальна функція полягає у наданні пропозицій щодо корегувальних заходів до вже прийнятих управлінських рішень, пошук засобів для своєчасного усунення виявлених помилок та відхилень та попередження їх появи в майбутньому.

Координаційна функція забезпечує постійне та безперебійне функціонування внутрішнього контролю, злагодженість у роботі всіх суб'єктів контролю, єдність та узгодження на всіх етапах управлінського процесу, відсутність у дублювання функцій управління.

Функція оцінки забезпечує як оцінку стану об'єкта контролю, так і всієї СВК взагалі, визначення ефективності функціонування СВК («витрати – економічний ефект»).

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що функції внутрішнього контролю між собою мають тісний зв'язок та реалізуються його суб'єктами. Функції внутрішнього контролю створюють прямий та зворотний зв'язок між підрозділами підприємства. Завдяки контролю в управлінні діяльністю підприємства реалізуються наступні завдання, які забезпечують її ефективність:

- забезпечується послідовності виконання прийнятої стратегії підприємства;
- зберігаються та раціонально використовуються ресурси підприємства;
- керівництво підприємства отримує якісну інформацію;
- забезпечується правильність та повнота в оформленні первинних документів;
- своєчасно виявляються та мінімізуються фінансові та комерційні ризики в управлінні діяльністю підприємства;
- працівники підприємства дотримуються встановленого регламентного забезпечення (посадових інструкцій, планів документообігів, наказу про облікову політику та інших).

Висновки та перспективи подальших розвідок

Основний науковий результат полягає у дослідженні місця та значущості внутрішнього контролю в управлінні діяльністю підприємства.

1. Систематизовано підходи науковців щодо визначення місця функції контролю серед функцій управління.

2. На основі критичної оцінки поглядів вчених сформована функціональна спрямованість

внутрішнього контролю.

3. Зроблено висновок про те, що функції контролю, інтегруючись з іншими функціями управління, створюють прямий та зворотній зв'язок між підрозділами підприємства.

Список літератури

1. Акентьєва, О. Б. Сучасні тенденції побудови та розвитку системи внутрішнього контролю промислових підприємств в Україні [Текст] / О. Б. Акентьєва // Схід. — 2005. — № 4 (70), — С. 11-15.
2. Сіменко І. В. Якість системи управління підприємствами: методологія, організація, практика: [монографія] / І. В. Сіменко; М-во освіти і науки України, Донецьк. нац. ун. економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. — Донецьк: [ДонНУЕТ], 2009. — 394 с.
3. Костирко, Щ. О. Внутрішній контроль фінансово-економічної стійкості підприємства: зміна існуючої парадигми в кризових умовах [Текст] / Р. О. Костирко, В. О. Шевчук // Статистика України. — 2009. — № 3. — С. 34-39.
4. Редько, О. Ю. Аудит в Україні. Морфологія [моногр.] / О. Ю. Редько. — К.: ДП «Інформ. — аналіт. агентство», 2008. — 493 с.
5. Сухарева, Л. А. Внутренний аудит хозяйственных систем: организационные аспекты [Текст] / Л. А. Сухарева // Бухгалтерский учет и аудит. — 1994. — № 10. — С. 13-15.
6. Бєлік, В. Д. Контроль в системі управління підприємством [Текст] / В. Д. Бєлік // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. — 2010. — № 1 (51). — С. 15-22.
7. Благой, В. В. Роль контролю в системі управління. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва [Текст] / В. В. Благой // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Харків: Вид-во ХНАДУ, Ч. 2. — 2007. — 260 с. — С. 153-154.
8. Джонсон, Р. Системи і руководство / Р. Джонсон, Ф. Каст, Л. Розенцвейг / Пер. с англ. под ред. Ю. В. Гаврилова і Ю. Т. Печатникова. — М.: Сов. радио, 1971. — 648 с.
9. Кузик, Н. П. Система внутрішнього контролю акціонерному товаристві: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Національний аграрний ун-т / Н. П. Кузик. — К., 2004. — 19 с.
10. Сагайдак, Р. А. Внутрішній контроль в управлінні сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09 / Національний аграрний ун-т / Р. А. Сагайдак. — К., 2008. — 21 с.
11. Фоміна, Т. В. Організація і методика внутрішньогосподарського контролю на підприємствах олійножирової галузі України: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09 / Державний вищий навчальний заклад "Одеський держ. економічний ун-т". / Т. В. Фоміна. — О., 2007. — 16 с.
12. Дікань, Л. В. Контроль і ревізія: навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. / Л. В. Дікань. — К.: Знання, 2007. — 327 с.
13. Максимова, В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства — системний підхід до розвитку / В. Ф. Максимова. — К.: АВРІО. — 2005. — 264 с.
14. Кудинов, Д. Г. Анализ функциональной структуры государственного казначейства Украины [Текст] / Д. Г. Кудинов // Модели управления в рыночной экономике: сб. науч. тр. — Донецьк: ДонНУ. — 2000. — С. 71 — 76
15. Чумаченко, Н. Г. Управленческий учет нуждается в поддержке [Текст] / Н. Г. Чумаченко // Бухгалтерский учет и аудит. — 2003. — № 5. — С. 3 — 7.
16. Шпиг, А. А. Еще раз о взаимосвязи бухгалтерского учета и контроля [Текст] / А. А. Шпиг // Бухгалтерский учет. — 1980. — № 3. — С. 32-36.
17. Бурцев, В. В. Организация системы внутреннего контроля коммерческой организации. — М.: Экзамен, 2000. — 320 с.
18. Стефаник, І. Б. Мета і завдання державного фінансового контролю підприємницької діяльності [Текст] / І. Б. Стефаник // Фінанси України. — 2002. — № 4 — С. 133 — 137.
19. Борисенко, М. В. Організація і методика внутрішнього контролю на підприємствах: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09 / Київський національний торговельно-економічний ун-т / М. В. Борисенко. — К., 2008. — 21 с.
20. Сотникова, Л. В. Внутренний контроль и аудит. — М.: Финстатинформ, 2000. — 239 с.

References

1. Akientieva, O. B. (2005). Suchasni tendentsii pobudovy ta rozvytku systemy vnutrishnoho kontroliu promyslovykh pidpriemstv v Ukraini. Skhid, 4 (70), 11-15.
2. Simenko I. V. (2009). Yakist systemy upravlinnia pidpriemstvamy: metodolohiia, orhanizatsiia, praktyka. Donetsk: [DonNUET].
3. Kostyrko, Shch. O. & Shevchuk, V. O. (2009). Vnutrishnii kontrol finansovo-ekonomichnoi stiikosti pidpriemstva: zmina isnuiuchoi paradyhmy v kryzovykh umovakh. Statystyka Ukrainy, 3, 34-39.

-
4. Redko, O. Yu. (2008). *Audyt v Ukraini. Morfolohiia*. Kyiv: DP «Inform.-analit. ahentstvo».
 5. Sukhareva, L. A. (1994). *Vnutrennij audit hozhajstvennyh sistem: organizacionnye aspekty*. *Buhgalterskij uchet i audit*, 10, 13-15.
 6. Bielik, V. D. (2010). *Kontrol v systemi upravlinnia pidpriemstvom*. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Serii: ekonomichni nauky*, 1 (51), 15-22.
 7. Blahoi, V. V. (2007). *Rol kontroliia v systeme upravleniia. Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*. *Zbirnyk materialiv mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kharkiv: Vyd-vo KhNADU.
 8. Dzhonson, R., Kast, F. & Rozentsveih, L. (1971). *Systemy i rukovodstvo*. Moscow: Sov. radyo.
 9. Kuzyk, N. P. (2004). *Systema vnutrishnoho kontroliu aktsionernomu tovarystvi: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.06.04*. Kyiv.
 10. Sahaidak, R. A. (2008). *Vnutrishnii kontrol v upravlinnia silskohospodarskymy pidpriemstvamy: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.09*. Kyiv.
 11. Fomina, T. V. (2007). *Orhanizatsiia i metodyka vnutrishnohospodarskoho kontroliu na pidpriemstvakh oliinozhyrovoy haluzi Ukrainy: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.09*. Odesa.
 12. Dikan, L. V. (2007). *Kontrol i reviziia*. Kyiv: Znannia.
 13. Maksimova, V. F. (2005). *Vnutrishnii kontrol ekonomichnoi diialnosti promyslovoho pidpriemstva – systemnyi pidkhid do rozvytku*. Kyiv: AVRIO.
 14. Kudynov, D. G. (2000). *Analiz funkcional'noj struktury gosudarstvennogo kaznachejstva Ukrainy. Modeli upravleniia v rynochnoj jekonomike*, 71-76.
 15. Chumachenko, N. G. (2003). *Upravlencheskyi uchet nuzhdaetsia v podderzhke*. *Bukhhalterskyi uchet i audyt*, 5, 3-7.
 16. Shpyh, A. A. (1980). *Eshche raz o vzaymosviazii bukhhalterskoho ucheta y kontroliia*. *Bukhhalterskyi uchet*, 3, 32-36.
 17. Burtsev, V. V. (2000). *Orhanyzatsiia systemy vnutrenneho kontroliia kommercheskoi orhanyzatsyy*. Moscow: Ekzamen.
 18. Stefanyk, I. B. (2002). *Meta i zavdannia derzhavnoho finansovoho kontroliu pidpriemnytskoi diialnosti*. *Finansy Ukrainy*, 4, 133-137.
 19. Borysenko, M. V. (2008). *Orhanizatsiia i metodyka vnutrishnoho kontroliu na pidpriemstvakh: avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.09*. Kyiv.
 20. Sotnykova, L. V. (2000). *Vnutrennyiy kontrol i audit*. Moscow: Fynstatynform.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2015 р.